

21. BÖLÜM

KAZDAĞLIOĞLU CAMİİ'NDE EL YAZMASI ESERLER KÜTÜPHANESİ

- **KAZDAĞLIOĞLU CAMİİ
BELEDİYE'NİN OLUYOR**
- **“KİTAPLARI ÇALABİLİRİM”**
- **KAZDAĞLIOĞLU CAMİİ'NDE
YAPILAN DÜZENLEMELER**
- **OLUMSUZLUKLAR**

21. BÖLÜM

KAZDAĞLIOĞLU CAMİİ'NDE EL YAZMASI ESERLER KÜTÜPHANESİ

Kazdağlıoğlu Camii olarak bilinen, Çarşı otobüs durağındaki cami ibadete açık değildi. 1779 yılında yapılmış bulunan bu cami, 1930'lu yıllarda Vakıflar İdaresi tarafından Müezzinoğlu Nuri İŞİTAN'a satılmış olduğundan özel mülkiyet konusuydu. İlk ve ortaokula gittiğim 1940'lı yıllarda, caminin altında, çarşı yönündeki cephesinde yer alan küçük kapıların açıldığı bölüme büyük tenekeler içindeki benzin ve gazyağının depo edildiğini ve buradan tenekeyle satış yapıldığını anımsarım. Camiin çok daha önceki yıllar, "Safranbolu Yeşilyurt Spor Kulübü"ne tahsis edildiği de söylenir.

Sahibi Nuri İŞİTAN'ın vefatından sonra 1950'li yılların ikinci yarısında, eşi Meliha Hanımefendi, Ramazan aylarında ücretini vererek, bir din görevlisi bulup, camii ibadete açmış olsa da, cemaat ilgi göstermediğinden, bu uygulamayı devam ettirememiştir. 1970'li yılların ortasında kuzey ve batı cephesindeki binalar, çevresinde geniş bir meydan oluşturmak amacıyla kamulaştırıldığında, Kazdağlıoğlu Camii, damındaki kiremitler arasında otlar ve hatta badem ağacı yetişmiş, iç ve dış sıvaları dökülmüş, çok viran bir görünümde bulunuyordu.

• KAZDAĞLIOĞLU CAMİİ BELEDİYE'NİN OLUYOR

Müezzinoğlu Ailesinin damadı, Belediyenin sözleşmeli avukatı Veli Tevfik ERENER, bir gün bana, kayınvalidesi Meliha İŞİTAN'ın, sahibi oldukları Kazdağlıoğlu Camii'ni Belediye'ye hibe etmek istediğini bildirdi. Çok ilginç bir hibe önerisiydi. Camileri ibadete açmak, bakım ve onarımını yapmak Belediyelerin değil, Vakıflar İdaresinin yasal görevleri arasında bulunduğundan kendisine, camiin başka kamusal ve toplumsal amaçlarla kullanılabilceğini, ancak konunun Belediye Meclisi'ne sunulması gerektiğini söyledim. Sayın ERENER, kullanım amacına karışmalarının söz konusu olamayacağını sözlerine ekledi.

Avukat Veli Tevfik ERENER

Konu Belediye Meclisi'nin 01 Ekim 1975 tarihli olağan toplantısında görüşülerek, hibenin kabulüne ve camiin Belediye Evlendirme Memurluğu ve müze olarak kullanılmasına karar verildi. Bu karar kimi çevrelerce, kasten amacından saptırıldı; haksız söylentilere ve yanlış değerlendirmelere yol açtığı için uygulamaya konulmadı.

Bir Cumartesi günü, aşağı çarşı civarında karşılaştığım, dinsel konularda bağınaz tutumuyla tanınan, benden herhalde 20-25 yaş büyük bir hemşehrimin, *"Cami minareleri CHP'lilerin bir yerlerine mi batıyor, senin deden mahallesine cami yaptırmış kişidir, Kazdağlıoğlu'nu cami olmaktan çıkarmakla elinize ne geçecek"* demesine çok üzuldüm. Çarşı ortasında tartışma yaratmamak için, *"İbadet edilmeyen, sadece adı cami olan bir yeri halka yararlı hale getirmenin ne sakıncası olabilir"* demekle yetindim.

Bu arada Kazdağlıoğlu Camii, Belediye mülkiyetine geçtikten sonra yetkili resmi merciler nezdinde de bir takım şikayetlere konu edilmeye başlandı. Şikayetleri yerinde incelemek üzere Safranbolu'ya gelen Vakıflar Genel Müdürlüğü ilgilileri, bir zamanlar satmış olsalar da, alıcının Belediyeye hibe ettiği camii, vakıf eser olması nedeniyle tekrar geri almağa yasal yetkileri olduğunu söylediklerinde, kendilerine *"çok iyi olur, biz de camii size hibe edelim; ancak Safranbolu Çarşı merkezinde bu camiin ibadete açılmasına gereksinim olup olmadığını araştırın, eğer olmadığı kararına varırsanız, ki öyle olacağını sanırım, İzzet Mehmet Paşa Camii'ndeki kitapları taşıyıp, Kazdağlıoğlu Camii'ni kütüphane haline getirirseniz, daha hayırlı bir iş yapmış olursunuz"* demiştim.

Kendilerinden, araştırdıkları, soruşturdukları ve söz konusu camiin ibadete açılmasına gerek bulunmadığı görüşüne vardıkları ve Kazdağlıoğlu Camii'nin kütüphane olmasını uygun buldukları yanıtını almıştım.

Ancak aradan iki yılı aşkın süre geçmesine karşın Vakıflar Genel Müdürlüğü hep hareketsiz kalmış; ne bir memur görevlendirip kitaplara sahip çıkmıştı ve ne de Camii geri almak için yasal işleme girişmişti. Kazdağlıoğlu Camii'nin Kütüphane olması, işte tüm bu süreçler yaşandıktan sonra Belediyenin gerçekleştirdiği bir uygulamadır.

● "KİTAPLARI ÇALABİLİRİM !"

Kazdağlıoğlu Camii'nin Eski El Yazması Eserler Kütüphanesi'ne dönüştürülmesini zorunlu kılan en önemli nedenlerden biri yaşanan şu olaydır. 1975 yılı Ağustos sonu ile Eylül başında düzenlenen 1 inci Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası sırasında gelen konuklar arasında bulunan, İstanbul Atıf Efendi Kütüphanesi Müdürü Sabahattin BATUR, bana, Safranbolu'da İzzet Mehmet Paşa'nın bir kütüphanesi olduğunu duyduğunu

söyleyerek, kitapları nasıl görüp inceleyebileceğini sordu. Kendisine İzzet Paşa Camiini gösterdim; orada inceleyebileceğini bildirdim.

Aradan 10-15 dakika geçmemiştir ki Sayın BATUR Belediye'ye geri geldi, "lutfen benim yanıma iki zabıta memuru veriniz, kitapları öyle inceleyeyim" dedi. Camide kitapları incelemesine engel olduğunu sandım; ancak o sözlerine devam ederek, "oradaki kitaplar o kadar kıymetli ki, irademe yenik düşebilir, kitaplardan bir kaçını çalabilirim, onun için beni denetlesin diye zabıta memuru istiyorum" deyince şaşırdım. "Aman o nasıl söz, siz İstanbul'da büyük bir kütüphanenin müdürsünüz, siz hiç öyle bir davranışta bulunur musunuz" desem de, ikna edemedim, çaresiz arzusuna uyararak, Zabıta Memuru Ramazan ÜNAL'ı buldurup, birlikte gitmelerini sağladım..

Ramazan ÜNAL

Döndüğünde, Sayın BATUR, gördüklerinin bir hazine olduğunu, kütüphanede el yazması çok değerli Kuran-ı Kerim'lerin yanı sıra, yine paha biçilmez el yazması kitapların ve bu arada Katip Çelebi'nin Keşf üz-Zunun⁽¹⁾ adlı eserinin bir örneğinin bulunduğunu, halen kötü niyetlilere karşı bu kitapların koruma altında bulunmadığını ve mutlaka emin bir yerde güvenlik altına alınması ve bakımlarının yapılıp, sergilenmesinin gerektiğini bildirdi. İşte ben, İzzetpaşa Kütüphanesi'ndeki kitapların değeri ve önemi hakkında, bir uzman kişinin bu sözleriyle, ancak yeterli bilgi sahibi olabildim. Sayın BATUR'un uyarısı üzerine kitapların korunması yollarını araştırmaya başladım. ⁽²⁾

Kültür Bakanı Ahmet Taner KİŞLALI, Haziran 1978'de Safranbolu'ya geldiklerinde yaptığımız görüşmede, uzmanların, aralarında büyük değer taşıyan el yazması eserlerin de bulunduğunu bildirdikleri İzzet Mehmet Paşa'ya ait kitapların Safranbolu'da bir kütüphanede koruma altına alınmasının zorunlu olduğunu söylediklerine değinerek, kendilerinin bu hususta yardımlarını diledim. Kitapların Safranbolu'ya gönderecekleri bir uzman tarafından önce bir katalogunun hazırlanması için beraberlerindeki

⁽¹⁾ Keşf-üz Zunun, Katip Çelebi'nin, yaşadığı 17. yüzyıldan önce İslam aleminde yazılmış 14.500 kitap ve risalenin alfabetik olarak yer aldığı ve yazarlarının tanıtıldığı, kaynakça niteliğinde Arapça bir kitaptır.

⁽²⁾ Aynı Hafta sırasında gelen Kültür Bakanlığı uzmanı bir hanım da, Köprülü Mehmet Paşa Camii'nde, zeminde serili halıların altında çok değerli kilimlerin bulunduğunu, bunlara sahip çıkılması gerektiğini bildirmişti. Kendisine bu konunun Bakanlıklarının yetkisinde olduğunu söylediğimde, camilerdeki taşınır nitelikteki malların da Vakıflar İdaresi'ne ait olduğu yanıtını almış ve konuyu Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne duyurmuşum. Ancak, bana söylenenler doğruysa, zaman içerisinde yetkili yetkisiz, sorumlu sorumsuz kimi kişilerin, söz konusu kilimleri, Safranbolu'ya gelen açığöz halı satıcılarıyla değiş tokuş ettiklerini duydum ve çok üzülüm.

Müsteşar Yardımcısı Murat KATOĞLU'na talimat verdi; katalog hazırlanana ve Safranbolu'da eski el yazması eserler kütüphanesi açılana kadar, Belediye olarak kitapları sahiplenmemiz gerekeceğini söyledi.

Aynı yıl Sonbaharında İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nden Bakanlık tarafından gönderilen Ahmet BULUT isimli uzman, 3-5 ay gibi uzun bir süre Safranbolu'da kalıp, İzzet Paşa Camiiindeki kitapların, hazırlanacak kataloga esas olmak üzere, özel görüntüleme yöntemleriyle mikrofilmlerini aldı, özelliklerini belirledi, tasnifini ve numaralandırılmasını yaptı.

Kazdağlıoğlu Camii ve çevresinde kamulaştırmalar sonrası açılan meydan (1976)

● KAZDAĞLIOĞLU CAMİİ'NDE YAPILAN DÜZENLEMELER

Safranbolu'da el yazması eski eserler kütüphanesi yaptırılana kadar, bu kitapların korunabileceği uygun yerin Kazdağlıoğlu Camii olabileceğini düşündüm. Belediye Meclis üyeleri de, böyle konularla ilgisi olan danıştığım, görüştüğüm kişiler de uygun gördüler. Camiin her tarafının, içinin dışının onarımına karar verildi. Halk da, aynı ve nakdi yardımlarda bulundu, Belediye işçileri damını aktardılar, kiremitler tamamen elden geçti, damda biten otlar ve ağaçlar temizlendi. Camiin içi sıvandı, boyası, badanası yapıldı.

Zemin halıfleksle kaplandı, içeriye ayakkabıyla girilmemesi için 20-25 kadar terlik alınarak, giriş kapısının arkasına konuldu. Kitapların düzgün bir biçimde yerleştirilmesi için, T.Turing ve Otomobil Kurumu Genel Müdürü Çelik GÜLERSOY'un da katkılarıyla çelik raflar, dolaplar ve özelliği

olan kitapların görülmesi için camlı teşhir masaları sağlandı. Güvenlik önlemi olarak, camiye saç ve demir profilden giriş kapısı yaptırıldı, kilitleri sağlamlaştırıldı ve dışarıya giriş kapısının üstüne “*Safranbolu Belediyesi El Yazması ve Basma Eserler Kütüphanesi*” yazılı bir tabela asıldı.

1979 İlbaharında başlanan bu işler bitirildikten sonra, Temmuz/1979’da İzzet Paşa Camiindeki kitaplar, Kazdağlıoğlu Camiinde oluşturulan kütüphaneye taşındı. Kimi hemşehriler evlerindeki eski kitapları da kütüphaneye hibe ettiler. Böylece kitap sayısı 1.359’a yükseldi ve etiketlenmiş ve numaralanmış olarak bir deftere kaydedildi. Bu konuda emekli Nüfus

Mustafa AL

Memuru Mustafa AL’in da büyük katkıları oldu. Kütüphaneye Sayın AL’in ve bir Belediye Memurunun nezaretinde girilmesi ve anahtarının Belediye’de bulundurulması talimatı verildi. Kitaplar ilahiyat, hukuk, tıp, tarih, coğrafya ve astronomi gibi çeşitli bilim dallarında yazma ve basma eserlerden oluşuyordu.

Kütüphanedeki, biri Fatih Sultan Mehmet döneminden kalma nispeten küçük, diğer ikisi daha sonraki dönemlere ait çok büyük Kuran-ı Kerimler paha biçilmez değerde olduğu kadar, altın varaklarla bezenmiş, özenle işlenmiş, göz kamaştırıcı bir görünümdeydi.⁽³⁾

Boyutları çok büyük ve geniş yapraklı Kuran-ı Kerim’lerden birinin her sayfasında Ayet’ler satır satır, siyah mürekkeple, her Kuran’da olduğu gibi Arapça olarak yazılmış, ancak her satırın altında, o satırdaki Arapça Ayet’lerin Farsça karşılıkları da kırmızı mürekkeple yer almış bulunuyordu. Bunu görünce, Osmanlı döneminde, Kuran-ı Kerim’in Türkçe mealinin hazırlanmasını uygun bulmayanların, Farsça meal için tepkisiz kaldıklarını anladım. Oysa, Farsça meal olabiliyorsa, ilk kez ATATÜRK’ün talimatıyla Türkçe meal yazdırılmadan yüzyıllar önce, demek Kuran’ın Türkçe meal de olabilirdi.

Padişah 3. Selim’in 1794-1798 yıllarında Sadrazamlığını yapan ve daha önce Konya, Diyarbakır ve Mısır Valiliklerinde bulunan Safranbolulu İzzet Mehmet Paşa’nın (Safranbolu 1743 - Manisa 1812), bu kitapları Valilikleri sırasında edindiği söylenmekte ve memleketi Safranbolu’ya yaptırdığı camiye vakfettiği bilinmektedir.

⁽³⁾ Bu Kuran-ı Kerim’ler, değerine halel gelmemesi için, hiç el sürülmeden, ancak teşhir masalarında, kapalı camekanlar altında görülmesi gerekirken, bir zamanlar önemli konuklara gösterilmek üzere, bunlardan birinin Belediye’ye getirildiği söylentisi doğruysa, çok büyük hataydı.

Nitekim 1960'lı yıllardan önce bu kitaplar için Vakıflar İdaresi, Safranbolu'da bir kütüphane memuru bulundurmuş, bilebildiğim kadarıyla Muslubeyoğlu Mustafa AYKOL, sonra avukatlığa başlamadan önce oğlu Şemsettin AYKOL ve onlardan sonra da sanırım terzi Remzi YILMAZ ve terzi Hakkı AĞAR amca kütüphane memurluğu yapmışlardır.

• OLUMSUZLUKLAR

Kazdağlıoğlu Kütüphanesi ile ilişkili olarak, daha ilk baştan itibaren kimi olumsuzluklarla da karşılaştı; bunlar büyük talihsizliklerdi. Önce katalog hazırlama işi sonuçsuz kaldı. Katalogu hazırlayacak olan Ahmet BULUT adlı kişinin, Safranbolu'da çok uzun süren çalışmaları sonrasında topladığı tüm dokümanlar; filmler ve notlar dahil, İstanbul'daki evinde çıkan yangın sonunda yanıp kül oldu. Katalog gecikince İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi yetkilileriyle temas ettim, bu acı gerçeği duyunca şoke oldum.

Bu konuda Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün ilgisizliği hep devam etti. Daha sonra 1979 sonbaharında Hükümet değişti; Sayın KIŞLALI Kültür Bakanlığı'ndan ayrıldı ve kısa bir süre sonra da 12 Eylül 1980 hareketiyle benim Belediye Başkanlığım son buldu.

Karabük Postası Gazetesi – 07.03.1979

1980'li yıllarda ise, ne Safranbolu'ya eski el yazması eserlerin korunabileceği, teknik ve bilimsel koşullar ile güvenlik olanaklarına sahip bir kütüphane yaptırılabilirdi ve ne de İzzet Mehmet Paşa'ya ait kitapların önem ve değerinin gündemde kalması sağlanabilirdi. Dolayısıyla Kazdağlıoğlu Camii'ndeki kütüphane de büsbütün kaderiyle başbaşa kaldı, ilgilenen olmadı.

Yeri gelmişken şu gerçeklere de değinilmelidir. 1980 sonrasında Kazdağlıoğlu Camii'ndeki El Yazması ve Basma Eserler Kütüphanesi ile ilk kez, 1989 yerel seçimlerinde ilgilenildi, ancak bu kez ilgi alanı doğrudan doğruya kütüphane değildi; cami kütüphane olmaktan çıksın,

ibadete açılın denildi. Böyle diyenler yerel seçimden zaferle çıkınca, dediklerini gerçekleştirmekten geri kalmadılar.

Kitaplar, Kazdağlıoğlu Camii'nden taşınarak, Köprülü Camii avlusundaki Muvakkithane binasının dolaplarına üst üste yığıldı, düzensiz bir biçimde ve uygunsuz koşullarda depolandı.

1993 yılındaki Safranbolu Haftası'nda, Muvakkithanenin daracak mekanında, Safranbolu ile ilgilerini ve kim olduklarını bilmediğim kişiler, gelen konuklara kitapları gösterirken, gördüklerim karşısında dayanamadım, oradan çıkıp gittim.

Camiye bir şadırvan da eklenerek Kazdağlıoğlu Meydanında, 2000 yılında gerçekleştirilen, çevre ve kent dokusuyla uyumayan düzenlemeden sonraki görünüm

Diyanet İşleri Başkanı bile, Türkiye'de gereksiz cami yapımından yakınırken, Safranbolu'da sanki Köprülü ve İzzet Paşa camilerinde cemaat yollara taşmışçasına, Çarşı merkezinde bu camilere 50-100 metre mesafedeki, cemaati olmayan bir cami, siyasal rant uğruna ibadete açılırken kimileri hoşnut olsa da, kütüphaneye ve kitaplara acınmamış olduğu bir gerçektir.

Bir süre sonra, da, gerekli güvenlik önlemleri bulunmayan Muvakkithane binasından kimi kitapların çalınmış olması ise, bir başka acıklı olaydır. Yargıya intikal etmiş olması nedeniyle, çalınma olayını irdelemeyi

gereksiz bulur, sadece büyük bir basiretsizlik ve talihsizlik olarak nitelendirmekle yetinmek isterim.

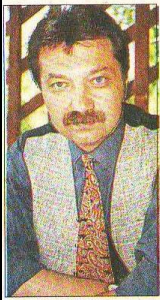
Vakıflar Genel Müdürlüğü, ancak hırsızlık olayı sonrasında harekete geçebildi; basından kitapların çalındığını öğrenen Vakıflar İdaresi, yıllar sonra devreye girdi. Vakıflar Genel Müdür Yardımcısı, Ankara'da telefonla beni buldu, kitaplarla nasıl olup da Belediye'nin ilgilendiğini sordu. Kendisine geçmişte yaşanan olayları anlattım, ilgisizliklerinden yakındım.

Ne yazık ki, onların yıllar sonra gösterdikleri ilgi de, kitapları Ankara'ya taşımak suretiyle oldu. Gönül isterdi ki, 40-50 yıl önce olduğu gibi, Vakıflar bir kütüphane memuru görevlendirsin, kitaplara Safranbolu'da sahip çıksın. Öyle olmadı, kitapların korunamayıp, çalınması Ankara'ya götürülmesine gerekeç oluşturdu.

Safranbolu sessizdi, tepkisizdi; İzzet Mehmet Paşa'nın vasiyetine saygılı olunmadı. Safranbolu çok önemli bir kültürel değerden yoksun bırakıldı.

Gerekli koşullar oluşturularak kitapların Safranbolu'ya getirilmesi, sağlıklı ve güvenli bir ortamda korunması, bu amaçla Vakıflar Genel Müdürlüğü nezdinde girişimlerde bulunulması, tarihsel ve kültürel değerlere saygılı tüm Safranboluluların ortak özlemidir sanırım.

Safranbolu'da tarih soyuldu

Safranbolu Belediye Başkanı Mustafa Eren

Sevinç Yavuz

İstanbul- Safranbolu'da bulunan eşsiz değerdeki el yazmaları için korkulan şey oldu ve sonunda kitaplar çalındı. Köprülü Camii'nin muvakkithanesinde çürümeye terk edilmiş olan İzzet Mehmet Paşa Vakfı'na ait bine yakın el yazması kitap korunma-

madı. El yazmalarından ve taş baskılardan kaç kitabın bulunduğu kütüphaneden, gerek bugüne kadar bilimsel katalog hazırlanması ve gerekse ilgili makamların olaya duyarız kalması nedeniyle kaç tane ve hangi kitapların çalındığını belirlemek zor. Olayı yakından takip eden Yeni Yüzyıl Gazetesi geçtiği-

Süleymaniye Kütüphanesi kayıtlarına göre 723 kitabın bulunduğu kütüphaneden, gerek bugüne kadar bilimsel katalog hazırlanması ve gerekse ilgili makamların olaya duyarız kalması nedeniyle kaç tane ve hangi kitapların çalındığını belirlemek zor. Olayı yakından takip eden Yeni Yüzyıl Gazetesi geçtiği-

miz hafta Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki kitap listesini bulmuş ve karşılaştırma yapmak üzere Safranbolu Belediyesi yetkililerinden ellerindeki listeyi istemişti. Ancak soygun olayı bu girişimi baltaladı. Şimdi Safranbolulular kültürel miraslarının üzerindeki sisin bir an önce dağılmasını bekliyor.

Geçtiğimiz pazar günü Kazdağlı Camii'nin muvakkithanesinde (zaman ayarlamaya odası) bulunan kütüphanenin kapısını aralık olduğu amatör bir fotoğrafçı tarafından fark edildi ve olay polis bildirildi. Bu sırada Safranbolu Belediye Başkanı Mustafa Eren, güvenlik güçleri ve civardaki vatandaşlar tarafından...

Belediye Başkanının, "Anahtarı bizdedir ve iyi korunmaktadır" dediği Safranbolu Süleymaniye Kütüphanesi'nde geçtiğimiz pazar günü yapılan soygunda, katalog eksikliği nedeniyle hangi kitapların çalındığı belirlenemiyor.